

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Andra kammaren.

Nr 15.

Lördagen den 4 mars.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 25 nästlidna februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Forsslund* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 84, angående statsbidrag till barnsjukvården i riket;
- nr 96, med förslag till arbetstidslag för detaljhandeln m. m.;
- nr 106, med förslag till viss ändring i förordningen den 2 mars 1934 (nr 34) med ytterligare tillägg till gällande tulltaxa;
- nr 112, angående försäljning av ett kronan tillhörigt markområde i Boden;
- nr 113, angående ytterligare anslagsmedel för flygvapnets övningar m. m. för budgetåret 1939/40;
- nr 117, angående åtgärder till den svenska exportnäringens främjande;
- nr 118, angående anslag till förvaltningskostnader för handelsflottans pensionsanstalt;
- nr 119, angående beredande av ökade lånemöjligheter för den mindre skeppsfarten;
- nr 124, angående aktieteckning i Aktiebolaget Jordbrukarbanken;
- nr 125, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 6 kap. 15 § 4 mom. förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker;
- nr 126, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 7 §§ lagen den 25 april 1930 (nr 99) om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning med mera;
- nr 128, angående anslag till bidrag till driften av icke statliga skyddshem m. m.;
- nr 129, angående anslag till byggnad m. m. för ett tekniskt laboratorium;
- nr 130, angående försäljning av viss del av den kronan tillhöriga, av lotsverket disponerade Laboratoriehöjden vid Kalmar;
- nr 131, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer;
- nr 132, angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;
- nr 133, angående avskrivning av vissa hos Norrbottens läns kolonisationsnämnd redovisade fordringar; och
- nr 138, med förslag till förordning angående tillverkning, införsel och försäljning av gasskyddsmateriel.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

Andra kammarens protokoll 1939. Nr 15.

till statsutskottet propositionerna:

nr 92, angående statsförvärv av den Tidaholms järnvägsaktiebolag tillhöriga Tidaholms järnväg;

nr 93, angående förvärv för postverkets räkning av vissa fastigheter i Borås m. m.;

nr 94, angående statsförvärv av den Mjölby—Hästholmens nya järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägen Mjölby—Hästholmen;

nr 95, angående statsförvärv av den Lysekils järnvägsaktiebolag tillhöriga Lysekils järnväg;

nr 98, angående överskridande för budgetåret 1938/39 av en i skolöverstyrelsens avlöningsstat ingående delpost;

nr 100, angående anställningsförhållandena för biträdande lärare vid folkskolor och lärare vid mindre folkskolor;

nr 101, angående anslag till intagningsnämnder vid vissa allmänna läroverk m. fl. läroanstalter; och

nr 102, angående anslag till om- och nybyggnadsarbeten vid nomadskolorna m. m.;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 107, angående befrielse för förste gymnastikkonsulenten hos skolöverstyrelsen, kaptenen i Vendes artilleriregementes reserv K. A. W. Berg von Linde från skyldighet att till statsverket återbetala oriktigt uppburen pension; och

nr 108, angående förhöjning av förra epidemisjuksköterskan Johanna Maria Johansson tillkommande pension från statens pensionsanstalt;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 109, angående den lägre lantbruksundervisningens ordnande;

till bankoutskottet propositionen, nr 110, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 111, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § 3 och 5 mom. förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 115, angående anläggning av ett reningsverk till huvudavloppsledningen mellan Järva och Lilla Värtan m. m.;

nr 116, angående upplåtelse av visst område å Djurgården till Stockholms stad; och

nr 120, angående anskaffande av ett sjuktransportflygplan.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtande nr 54.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av herr *Flygs* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få framställa interpellation angående Ålandsfrågan blev denna anhållan av kammaren bifallen.

§ 6.

Anmärkning mot ledamot av statsrådet. Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Bagge**, som yttrade: Herr talman! Det är anledning till anmärkning emot statsrådet och chefen för

Anmärkning mot ledamot av statsrådet. (Forts.)
socialdepartementet, varom remiss begäres till konstitutionsutskottet, inför vilket anledningen skall uppgivas.

Jämlikt § 57 riksdagsordningen skulle detta yttrande tillika med ett av herr Bagge i sammanhang därmed avlämnat förseglat konvolut överlämnas till konstitutionsutskottet.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion angående förbud för landshövdingarna att med landshövdingetjänsten förena riksdagsmannauppgiften;

nr 5, i anledning av väckta motioner om utsträckt tillämpning av det representativa systemet enligt lagen om församlingsstyrelse; och

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 79 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse på landet m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av i statsverkspropositionen gjord framställning om kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket med avseende å vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till viss materielanskaffning (anslag nr 2);

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av täckning för vissa vid Livregementet till häst försingrade medel;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förre vaktmästaren S. O. Gustafsson och dödsboet efter förre vaktmästaren E. D. Ottersten från viss ersättningsskyldighet;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till säkerhetsanstalter för sjöfarten; och

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utläggande av vissa statsgruvefält inom Västerbottens län;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 3, i anledning av vissa motioner avseende ändringar i fråga om automobilbeskattningen; och

nr 4, i anledning av väckt motion om viss ändring i 11 § förordningen om automobils katt;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckta motioner rörande understöd från Vadstena krigsmanshuskassa åt visst f. d. indelt manskap m. m.;

nr 13, i anledning av väckt motion angående reglering av de s. k. korpralstillsäggen från Vadstena krigsmanshuskassa;

nr 14, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om medel för anordnande av hiss i riksbankens fastighet i Uppsala; och

nr 15, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående inrättande av ett kassavalv inom riksbankshuset i Stockholm;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckt motion angående fullständigare lagbestämmelser till skydd för konkursegendom;

nr 13, i anledning av väckta motioner angående revision av bestämmelserna om firmaregistering;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

nr 15, i anledning av väckt motion angående användningen av allmänna arvsfondens medel; och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § förordningen den 16 maj 1884 (nr 25), angående patent;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner om förnyad utredning angående utvidgad försäkring mot olycksfall i arbete; och

nr 19, i anledning av väckt motion angående införande av olycksfallsförsäkring för innehavare av offentliga förtroendeuppdrag; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för undersökning rörande reglering av Alsterån;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statslån till förhöjning av vissa arbetarsmåbrukslån;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för avbetalning å statslån till vissa torrläggningsföretag;

nr 20, i anledning av väckt motion om anvisande från statens avdikningsanslag av visst belopp till sänkning av Storkågeträsket m. m.;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för laboratorn S. V. Runnström att för löneklassplacering tillgodoräkna viss tjänstgöring;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för avbetalning å statslån till vissa torrläggningsföretag;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående placering i lönehänsende av kronojägaren J. F. Lindberg;

nr 25, i anledning av väckta motioner angående åtgärder för bekämpande av mul- och klövsjuka; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av räntor å köpeskillingen för viss försäljningslott från Näs kungsgård i Kopparbergs län.

§ 8.

Interpellation. Herr talmannen lämnade härefter på begäran ordet till herr **Bagge**, som anförde: Herr talman! Under de senaste åren har den svenska industrien arbetat under synnerligen gynnsamma förhållanden. Statens arbetslöshetspolitiska åtgärder ha kunnat inskränkas till att huvudsakligen omfatta vissa hjälpåtgärder för en kvarblivande restarbetslöshet inom vissa särskilt utsatta områden. Detta problem har för sin lösning krävt sina speciella metoder, vilka svårligen kunna användas under tider, då en mera omfattande konjunkturarbetslöshet råder. På grund härav ha de olika organ, som tidigare använts för konjunkturarbetslöshetens bekämpande, i mycket hög grad kunnat inskränka sitt arbete och i viss omfattning demobilisera sin personal.

Interpellation. (Forts.)

Det är nödvändigt, att samhället är berett att effektivt möta de svåra problem som uppstå vid en försämring av vårt lands konjunktur. Emellertid råder för närvarande ovisshet om, vilka åtgärder statsmakterna avsett att använda i en sådan situation. De olika arbetslöshetspolitiska linjernas utveckling under de senast förflutna åren har gått i riktning mot en markerad förskjutning till de s. k. allmänna arbetena på öppna marknaden under det att reservarbetslinjen alltmera skjutits åt sidan.

För planläggningen av den framtida arbetslöshetspolitiken är det av vitalt intresse att klarlägga, vilka fördelar och nackdelar som visat sig vid tillämpningen av de båda använda arbetslinjerna. Hittills har riksdagen icke haft möjlighet att diskutera denna fråga på grundval av en allsidig jämförande utredning av de båda systemens resultat. Då särskilt de allmänna arbetenas effektivitet blivit synnerligen bristfälligt belyst i jämförelse med reservarbetenas, är det önskvärt att riksdagen sättes i tillfälle att sakligt diskutera de olika arbetslinjernas företräden under förhållanden, då en överhängande situation ännu ej inträtt med därav orsakad brådska och improvisationstvång.

Den fråga som måste ställas i främsta rummet är otvivelaktigt, vilken grad av beredskap statens nuvarande åtgärder verkligen medföra i detta hänseende. Vid inträdet av föregående arbetslöshetskris hade Statens arbetslöshetskommission utfört så noggranna förarbeten, att det var möjligt att inom relativt kort tid mobilisera arbetstillfällena för 15—20,000 hjälpsökande arbetslösa. Det visar sig dock, att hjälpverksamheten genom offentliga arbeten aldrig kan utvidgas i samma takt som arbetslösheten. Under den senaste krisen behövde man för igångsättande av sådana arbeten i avsevärd omfattning en förberedelsestid, som i ett stort antal fall uppgick till 6—12 månader. Samma erfarenhet har även gjorts i andra länder, där man i stor utsträckning satt sin lit till de kommunala organens eget förberedelsearbete på olika arbetsobjekt.

I vårt land torde situationen för närvarande vara den, att statens arbetslöshetskommission har en relativt obetydlig arbetsreserv förberedd — detta beroende på alltför knappa anslag — samt att denna arbetsreserv väsentligen understiger den som fanns förberedd vid inbrottet av den föregående krisen. Å andra sidan har staten infordrat omfattande uppgifter över lämpliga arbetsobjekt från olika lokala organ vilka arbetsuppgifter dock torde vara relativt otillfredsställande förberedda. Över huvud synes vår beredskap på detta område vara sämre nu än år 1931.

Riksdagen saknar vidare sedan flera år noggranna informationer om hur kostnaderna ställa sig vid de allmänna arbetena i jämförelse med reservarbetena. Det är emellertid uppenbart, att kostnaden till sist måste bli en avgörande faktor för den utsträckning, i vilken en viss form av hjälpverksamhet kan tagas i anspråk. Även om man bortser från skillnaderna i lönesättning är det otvivelaktigt, att de allmänna arbetena på grund av arbetsobjektens karaktär ställa sig avsevärt kostsammare för staten än reservarbetena. Den ofullständiga redovisningen för de allmänna arbetenas kostnader samt dessas fördelning på arbetslöner, material, grovarbetare och specialarbetare, arbetsledningens kostnader etc. försvårar ytterligare ett riktigt bedömande. Den markanta skillnad, som i detta avseende förefinnes mellan redovisningen av de allmänna arbetenas och reservarbetenas kostnader, omöjliggör en löpande jämförelse mellan dessa hjälpformer. Beträffande reservarbetena publiceras månatligen en synnerligen utförlig statistik, under det att riksdagen endast en gång om året får en bristfällig information om de allmänna arbetena.

Vidare böra framhållas de praktiska svårigheter, som de allmänna arbetena skapat beträffande de vid dem tillämpade lönerna. De stora skillnader, som råda i vårt land mellan lönerna i jordbruks- och skogsarbete och exportindustri,

Interpellation. (Forts.)

å ena, samt skyddad hemmamarknadsindustri och t. ex. anläggningsverksamhet, å andra sidan, ha alltid skapat spänningar på marknaden. De problem, som härigenom uppkomma, ha särskilt starkt belysts genom ett i dagarna aktuellt fall från norra Sverige. Det kan icke anses tillfredsställande, om t. ex. exportindustriens arbetare skulle såsom arbetslösa uppnå större inkomster vid sysselsättning i ett av de allmänna arbetena för arbetslöshetens bekämpande än vid sitt normala arbete. Den sugning till de allmänna arbetena, som en sådan lönesättning otvivelaktigt framkallar, måste skapa svåra problem för jordbruket, skogsbruket och även vid industrier, där arbetslönen är lägre än vid de anläggnings-, byggnads- och vissa andra s. k. allmänna arbeten, vid vilka arbetslösa erhålla sitt uppehälle enligt detta system.

Denna svårighet skulle kunna minskas, om rekryteringen av arbetskraft till de allmänna arbetena skedde genom ett ur arbetslöshetspolitisk synpunkt tillfredsställande skött hänvisningsförfarande; även om andra nackdelar av en dylik olikhet i försörjningen alltid komma att kvarstå. På grund av bl. a. att dessa arbeten utföras i enskild regi samt ofta äro av sådan beskaffenhet, att i stor utsträckning specialutbildade arbetare måste användas, förlorar emellertid hänvisningsförfarandet en stor del av sin verkan. För riksdagen tillgängligt material är ej så beskaffat, att man därur kan utläsa, hur effektivt det av 1937 års riksdag anbefallda hänvisningsförfarandet varit i praktiken.

Ett oundgängligt krav för ett effektivt arbete på dessa områden är planmässighet och enhetlig ledning. Den brist på samordning, som tidigare påtalats i fråga om de nuvarande anordningarna för arbetslöshetshjälpen, förefaller att alltjämt kvarstå. Riksdagen är alltjämt okunnig om i vilken omfattning ett samarbete har ägt rum mellan å ena sidan de olika organ, som var på sitt håll administrera de allmänna arbetena, samt å andra sidan statens arbetslöshetskommission, eller i vad mån en enhetlig ledning åstadkommits. De båda arbetslinjerna ha nu använts inom samma verksamhetsområde sedan juli månad 1933. Det bristande samarbetet dem emellan kan dock icke undgå att framkalla den misstanken, att den ansvarige departementschefen knappast önskat ett samordnande av dessa båda hjälpformer. En snar lösning av denna centrala fråga är utan tvekel ofrånkomlig.

I detta sammanhang måste även beröras nödvändigheten av att samordna de olika hjälpformer, som stå en arbetslös till buds, när han icke kunnat erhålla sysselsättning i arbetslinjen. Att märka är särskilt, att arbetslöshetsförsäkringen icke fått den omfattning och betydelse, som försäkringens tillskyndare väntade vid dess genomförande.

Av det ovan anförda framgår, att det finnes skäl till allvarliga farhågor beträffande arbetslöshetshjälpens planmässighet och effektivitet redan under nuvarande förhållanden. Hur mycket mera skola då icke svårigheterna skärpas, om planlösheten tillåtes kvarstå till dess en försämrad situation inträder! Den senaste krisen lärde oss att endast planmässighet och noggranna förberedelser kunna garantera ett tillfredsställande genomförande av de arbetslösas hjälp genom arbetslinjen. De nuvarande bristfälligheterna i arbetslöshetspolitiken tillhöra därför de frågor, åt vilka riksdagen måste ägna särskild uppmärksamhet och intresse, vilket ej kan ske med utsikt till gott resultat, försävt riksdagen icke får sig förelagt det för ett bedömande nödvändiga materialet.

Under hänvisning till vad ovan anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

Har den översyn och planläggning av statens arbetslöshetspolitik, för vilken 1937 års riksdag uttalat sig, fortskridit så långt, att resultatet därav kan

Interpellation. (Forts.)

läggas till grund för de åtgärder, som av Kungl. Maj:t komma att föreslås årets riksdag för arbetslöshetens bekämpande?

Vilket material föreligger för bedömandet av de lämpligaste formerna för arbetslöshetshjälpen?

Denna anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 9.

Ordet lämnades på begäran till herr **Arne**mark, som yttrade: Herr tal- *Interpellation.* man! Under årets riksdag ha vid olika tillfällen de höga byggnadskostnaderna på landsbygden förts på tal. Med rätta har därvid framhållits hur därigenom möjligheterna såväl till en högst nödvändig bostadsförbättring på landsbygden som ett nöjaktigt underhåll av jordbrukets ekonomibyggnader äventyras. Spörsmålet om de höga produktionskostnaderna inom byggnadsverksamheten inskränker sig emellertid icke till landsbygden, utan är minst lika aktuellt och till sina verkningar oroande för landet i övrigt; icke minst för huvudstaden, där de nyproducerade bostäderna — främst lägenheterna bestående av rum och kokvrå eller 1—2 rum och kök — tendera att bli allt mindre och mindre samtidigt som hyrorna för dem visa benägenhet att stiga. De dyra hyrorna för de nyproducerade bostadslägenheterna tillika med knapp tillgång på bostäder, särskilt av den storleksordning som är möjlig att hyra för de breda lagren, hota i sin tur att medföra en allmän stegring av hyresnivån. Enligt ett tidningsuttalande för någon tid sedan har Stockholm världens dyraste bostadshyror. Det har icke varit möjligt för mig att kontrollera denna uppgifts riktighet, men jag håller för troligt, att påståendet i fråga står sig, åtminstone vid en jämförelse med andra städer av ungefär Stockholms storlek.

Orsakerna till att vi befinna oss i denna beklagliga situation belysas bäst av det uttalande som gjordes av verkställande direktören i Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund, arkitekten Sven Wallander, i ett föredrag i Nationalekonomiska föreningen den 23 februari i år. Enligt i det väsentliga samstämmiga referat i huvudstadspressen dagen därpå sammanfattade arkitekt Wallander dessa orsaker på följande sätt (citat ur Svenska Dagbladet): »Rationellt bostadsbygge kan inte med framgång bedrivas i vårt land. Den lagstiftning, som reglerar vårt byggande, är i väsentliga stycken behäftad med fel och tillämpas byråkratiskt och otympligt. Kommunernas tomtpolitik är ofta olycklig och leder till alltför höga priser, och staten är inte bättre som markägare. Avlöningssystemet vid våra byggen verkar automatiskt hindrande på varje form av rationaliseringssträvanden, och maskinerna, som äro rationaliseringens förnämsta hjälpmedel, hindras från att effektivt komma med i produktionsprocessen. Produktionens huvudmassa skötes under olämpliga organisationsformer och produkten kommer ej allmänheten till godo på billigast möjliga villkor.»

I en replik yttrade han vidare: »Vad beträffar frågan om de små lägenheterna, måste man rätta sig efter konsumentens betalningsförmåga. Man kan nämligen icke — av de orsaker som nämnts i föredraget — f. n. bjuda större utrymme för det pris, hyresgästen har råd att betala.»

Då den ledande mannen i ett företag, vilket sedan en lång följd av år sysslat, i mycket stor skala, med en bostadsproduktion, syftande till att tillförsäkra sina medlemmar billigare bostäder, uttalar sig på detta sätt om orsakerna till de höga byggnadskostnaderna, bör hans uttalande skänkas det allra största beaktande. Av de av talaren angivna fyra huvudorsakerna till produktionsfördringen — omständligheten vid handläggningen av stadsplanefrågorna, tomtprispolitiken från det allmännas sida, lönesystemet och de olämpliga or-

Interpellation. (Forts.)

ganisationsformerna av byggnadsverksamheten — torde lönesystemet otvivelaktigt bära den största skulden till fördyringen.

I ett föredrag, betitlat »Rationellt bostadsbygge», hållet vid Tredje allmänna bostadskongressen i Stockholm den 18—19 november 1938 och sedermera utgivet som broschyr, skildrade arkitekt Wallander det nuvarande avlönings-systemet — och antydde vissa utvägar till ernående av ett bättre system — på följande sätt:

»Arbetslönerna.

En av de största svårigheterna att bedriva rationellt bostadsbygge tror jag dock måste förläggas till vårt lönesystem på byggnadsplatserna. Ett litet bibliotek på c:a 10 band måste komma till användning för att räkna ut hur mycket arbetslönerna skola gå till inom de olika yrkesgrupperna vid ett ordinärt bostadshus. Avtalen inom byggnadsyrket ha nämligen urartat till att bli en vetenskap för sig själv, som det behövs särskilda experter, mättingsmän, för att tolka. Tekniken och materialfabrikanten går vanligen fullkomligt vilse i denna stelbenta labyrint av detaljer, och hela systemet i sin nuvarande form är den mest fulländade apparat man kan tänka sig för kvävning av goda tekniska idéer och för slaktning av praktiska uppslag till yrkets förkovran. Det hela är så pass olämpligt och svårhanterligt, att alla goda krafter borde enas för att ändra om förhållandena. Nog skulle väl ett smidigare avlöningsystem kunna utfunderas, som gav arbetaren hans skäliga lön men samtidigt gynnade rationella arbetsmetoder och nya arbetsformer. Som det nu är förhindras effektivt många nyheter däriigenom att arbetarna av naturliga skäl vilja sätta för höga priser på nya arbetsmetoder, som de ej känna till och bliva vana vid. Någon kanske svarar, att det i senaste avtalet finns former, varigenom nya arbetsprocesser kunna prissättas. Mitt svar blir: Är det någon, som försökt dem och blivit nöjd med resultatet?

Nya idéer, även de bästa, äro nästan aldrig färdiga och fullgångna och kunna inte vara det, när de först släppas ut i livet på prov. De borde stödjas och behandlas med största hänsyn för att kunna växa sig starka. Inom byggnadsyrket sätter man sig oftast på alltsammans med förtätd konservativ ovilja och arbetsformerna bli vid det gamla, som man känner till.

Alltsammans är ur mänsklig synpunkt förklarligt och självklart och missförhållandena äro inte de enskilda arbetarnas eller fackföreningarnas fel utan avlöningsystemets. Jag tror inte, att man kan hysa så stora förhoppningar, att förhandlingar mellan arbetare- och arbetsgivareorganisationerna skola lösa dessa mycket besvärliga saker. Byggnadsyrkets företagare äro i alltför hög grad små och ekonomiskt relativt svaga. De kunna och vilja inte vid avtalsförhandlingar klä skott för lösande av frågor, som beröra yrket i stort, men som äro av relativt ringa betydelse för de affärer de ha närmast framför sig. På byggnadsarbetarsidan har man nog på senaste tiden kunnat konstatera, att dessa problem ha diskuterats med något mer förståelse än förut, men det vore väl att begära för mycket att den part, som för närvarande nog trivs bäst med de nuvarande avlöningsformerna skulle frivilligt ändra dem till konsumentens bästa. Jag kan inte se annat än att ett statligt initiativ, eventuellt med insättande av lagstiftning, som skulle gälla tillfälligt under en övergångsperiod, borde vara lösningen.

Vart vill man då komma? För det första vill man få ned produktionspriserna mot att arbete beredes även under arbetslöshetsperioderna. Resultatet härav måste bli lägre produktionskostnad, och ökad konsumtion samt jämnare sysselsättning under året för hela industrien och att något högre arbetsförtjänst, räknat per år, skulle kunna beredas arbetarna. Min mening är således icke att föreslå en sänkning av byggnadsarbetarnas levnadsstandard, utan tvärtom. Och observera, att de siffror jag nämnde i början på mitt föredrag

Interpellation. (Forts.)

tala ett tydligt språk om nödvändigheten av lägre produktionskostnader för att vi skola kunna hålla produktionen i gång i nuvarande omfattning. En ökad arbetslöshet för den, som ej kommer in i produktionsprocessen, kan bli följden härav, men den bör kunna ordnas genom yrkets automatiska avfolkning och andra åtgärder, om processen får börja i god tid. För det andra skulle vägen jämnas för maskinerna, som nu icke komma med i produktionsarbetet på rätt sätt. För att nå det här skisserade resultatet behövs ingenting annat än att bryta sönder det osynliga förbud mot årsanställning av byggnadsarbetare med fast årslön, som nu finnes i gällande avtal, därigenom att det bestämmes att praktiskt taget allt arbete skall utföras på ackord. — Man kunde också gå en annan väg: När årsanställning bjudes byggnadsarbetaren, så skulle organisationerna medge eller tvingas av lagstiftning att medge en viss procentuell nedsättning av ackordsprisen. Man kan spinna länge kring detta ämne, men jag har ju inte med mina ord velat något annat än att väcka problemet till liv, ty vi få inte fastna i det kärr, som heter yrkeskonservatism. Jag har heller inte i mina tidigare resonemang berört den mer än olyckliga inverkan, som de höga byggnadslönerna ha på landsbygdens bostadsbyggande. Jordbruket kan faktiskt inte betala efter städernas prislister, och vilja byggnadsarbetarna här förbättra sina levnadsvillkor, trots detta förhållande, måste rationaliseringen sättas in, för att båda parter skola få sitt. Och i tillfredsställandet av landsbygdens bostadsbehov finns en stor arbetsuppgift.

När jag nu är inne på kapitlet 'avlöningsystemets förhållande till rationellt bostadsbygge', kan jag inte underlåta att ge ett mer påtagligt belägg för hur nuvarande avlöningsystem kan användas för att förhindra nya produktionsmetoder.

Resningen av stommen till en småstuga på tre rum och kök borde inte kosta mer än c:a 180 kronor, men får nu betalas med c:a 550 kronor, ett i sig själv alldeles för högt pris. Hur har detta pris kommit till. Jo, vid avtalsförhandlingarna har man på byggmästarhåll inte haft det minsta intresse för fabriksgjorda hus utan snarare tvärtom. Och någon uppskattning av dessa produktionsmetoder har ju inte kunnat tänkas hos byggnadsarbetarna heller, varför man hastigt och lätt har kommit överens om ett fullständigt orimligt pris på just själva monteringen av dessa husdelar. Hur verkar nu denna felaktiga prissättning i det levande livet? Jo, varje småstugebyggare, oftast en arbetare, som på detta sätt kommer i kontakt med det praktiska resultatet av detta avtal, blir en övertygad anhängare av att en ändring måste komma till stånd i nuvarande avlöningsystem inom byggnadsyrket, och opinionen härför växer också för närvarande inom de breda lagren med rask fart. Det är således ett ont, som har något gott med sig som biprodukt, men huvudresultatet blir naturligtvis, att denna felaktiga prissättning faktiskt försvårar användandet av fabriksfärdiga husdelar, vilket är beklagligt, ty det är dock den vägen vi i viss mån måste gå för att komma fram till rationellt bostadsbygge.»

För den utomstående ställer det sig mycket svårt att vinna klarhet om hur stora de *verkliga* arbetslönerna inom byggnadsfacken äro: sammansatta som de mestadels äro av timlön och ackordsöverskott, vilket överskott i regel är avsevärt större än själva timlönen. I 1934 års Byggnadsindustrisakkunnigas betänkande, del II (S. O. U. 1938: 3) uppgivas å sid. 183 timlöner för byggnadsfackens arbetare i Stockholm vara:

för murare och träarbetare kr. 1.50

» grovarbetare kr. 1.35 och

» målare kr. 1.72.

Vidare upplyses det i nämnda betänkande, att ackordspriser utbetalats till samtliga fack enligt för arbeten inom Stockholm gällande särskilda ackordsprislister.

Interpellation. (Forts.)

De timlöner som av byggnadsindustrisakkunniga upptagits för Stockholm synas hänföra sig till tiden före juni 1937. De timlöner, som då fastställdes och alltså gälla, äro: för murare och träarbetare kr. 1.60, för grovarbetare kr. 1.45 och för målare kr. 1.85. Samtidigt vidtogs en genomsnittlig höjning av ackordsprisen med c:a 12 %.

Av en i nämnda betänkande intagen tabell (nr 28), upptagande arbetskostnader vid tre byggnadsföretag i Stockholm, utförda av Byggnadsstyrelsen i egen regi, kan man emellertid bilda sig en uppfattning om de s. k. ackordsöverskottens storlek. Man finner sålunda å sid. 194, att ackordsöverskotten under åren 1934—36 vid dessa tre byggen uppgick till följande antal genomsnittsprocent på ordinarie timlönen:

för mureriarbete	150.7
» träarbete	145.9
» grovarbete	118.3 och
» måleriarbete	110.7.

För specialposterna »snickeriarbete» och »diverse grovarbete» sprang vid generaltullstyrelsens hus i kv. Argus procenttalen upp till 255.7 resp. 247.7.

Den *verkliga* genomsnittsarbetslönen pr timme för ackordsarbete uppgick sålunda vid dessa tre byggen — beräkningen gjord på de timlöner (lägre än f. n.), vilka byggnadsindustrisakkunniga uppgivit — till:

för mureriarbete	kr. 3.76
» träarbete	» 3.69
» grovarbete	» 2.95 och
» måleriarbete	» 3.62.

För posterna »snickeriarbete» och »diverse grovarbete» blev vid ovannämnda bygge för generaltullstyrelsen genomsnittsförtjänsten 5.34 resp. 4.69 kr. pr timme.

Vid nämnda tre byggen uppgick sålunda under åren 1934—36 *medelförtjänsten* pr åttatimmarsdag vid ackordsarbete till cirka 30: — kr. för murare och träarbetare, till inemot 24: — kr. för grovarbetare och till ungefär 29: — kr. för målare. Vid bygget för generaltullstyrelsen i kv. Argus blev dagsförtjänsten för specialposterna »snickeriarbete» c:a 43: — och för »diverse grovarbete» inemot 38: — kr. i medeltal.

Om *nuvarande* timlöner gällt för nämnda tre stockholmsbyggen och ackordsöverskott enligt de procenttal som angivits här ovan lägges därtill, kommer man fram till *dagsförtjänster* uppgående i *medeltal* till c:a 32: — kr. för murare och träarbetare, till drygt 25: — kr. för grovarbetare och till c:a 31: — kr. för målare.

Såsom redan framhållits har på sistone i olika sammanhang med styrka framhållits behovet såväl av en förbättring av landsbygdens bostadsbestånd och ekonomibyggnader som vikten av att kunna åstadkomma billigare och rymligare bostäder för befolkningen i våra städer. Icke minst för huvudstadens vidkommande är bostadsfrågan brännande. *Nyproducerade* lägenheter om ett rum och kök kosta f. n. i Stockholm 1,200 à 1,500 kr., 2-rumslägenheter 1,700 à 2,000 kr. Familjeinkomsten pr år för över 40,000 familjer uppgår till endast cirka 3,000 kr. Knappast något kan vara så ägnat att sänka levnadsstandarden för folk med små inkomster som en oavlätlig fördyring av bostäderna.

Av vad ovan anförts torde det framgå, att det nuvarande lönesystemet inom vår byggnadsverksamhet är så beskaffat, att det utgör ett det allra allvarligaste hinder för de bostadssociala strävandena i vårt land. Sett mot bakgrunden av att bostadsfrågan måste betraktas som vår största sociala fråga f. n. framstår det sålunda såsom absolut nödvändigt, att ifrågavarande

Interpellation. (Forts.)

lönesystem fortast möjligt undergår en radikal reformering i förbilligande riktning. Bäst är att detta kan ske på frivillighetens väg genom de avtalslutande parterna själva. Detta är så mycket mera angeläget som man endast därigenom kan undgå att statsmakterna nödgas ingripa reglerande. Alla goda krafter i samhället borde kunna enas för att ernå en ändring till det bättre i berörda hänseende. Allmänna opinionen bör därvidlag kunna göra åtskilligt. Önskligt är emellertid, att regeringen med sina intima förbindelser med den organisatoriskt mäktigaste av parterna och med de möjligheter, som stå regeringen till buds, starkt gör sitt inflytande gällande gent emot de avtalslutande parterna. Det är därför som jag, med åberopande av vad ovan anförts, anhåller om kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern få rikta följande frågor:

1. Har regeringen sin uppmärksamhet riktad på behovet av en snar och grundlig reformering av lönesystemet inom byggnadsverksamheten i vårt land?
2. Kommer från regeringens sida något att åtgöras för att förmå de avtalslutande parterna inom byggnadsverksamheten att vidtaga en snar och grundlig omläggning av nämnda lönesystem i syfte att rationalisera byggnadsverksamheten och förbilliga produktionen?

Denna anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 10.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 2, i anledning av de i statsverkspropositionen gjorda framställningarna rörande utgifterna för budgetåret 1939/40 under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en telegrafverket tillhörig tomt i Nynäshamn;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en postverket tillhörig fastighet i Ödeshögs municipalsamhälle;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag om kapitalinvesteringar i luftfartsfonden;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag till stat för luftfartsfonden;

nr 72, angående de i statsverkspropositionen för budgetåret 1939/40 gjorda framställningarna om anslag för kapitalinvestering i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk jämte en i samband härmed väckt motion;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till kapitalinvestering i luftfartslånefonden; och

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare aktieteckning i aktiebolaget Kattstrupeforsen;

från bevillningsutskottet, nr 89, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om visst undantag från stämpelpåskatt enligt förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 9, angående vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar i avseende å utgifterna för budgetåret 1939/40 under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet, jämte i dessa ämnen väckta motioner;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för vissa personer från betalningsskyldighet till kronan på grund av virkesköp;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till statens växtskyddsanstalt av vissa områden av kronoegendomen Bergshamra nr 1 i Stockholms län;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.; och

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 11 § 1 mom. förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Janson</i> i Frändesta	under 4 dagar fr. o. m. den	3 mars,
» <i>Norén</i>	» 5 » » »	7 »
» <i>Gezelius</i>	» 4 » » »	4 »
» <i>Andersson</i> i Ovanmyra	» 5 » » »	4 »
» <i>Holmgren</i>	» 2 » » »	7 »
» <i>Andersson</i> i Rasjön	» 3 » » »	4 »
» <i>Hilding</i>	» 4 » » »	4 »
» <i>Senander</i>	» 6 » » »	4 »
» <i>Vougt</i>	» 5 » » »	4 »
fru <i>Björck</i>	» 3 » » »	7 »
herr <i>Ward</i>	» 3 » » »	4 »
» <i>Törnkvist</i>	» 3 » » »	4 »
» <i>Lindqvist</i>	» 3 » » »	4 »
» <i>Lundell</i>	» 6 » » »	6 »
» <i>Uddenberg</i>	» 4 » » »	6 »
» <i>Gustafson</i> i Vimmerby	» 5 » » »	6 »
» <i>Nordström</i> i Kramfors	» 3 » » »	4 »
» <i>Åqvist</i>	» 3 » » »	4 »
» <i>Andersson</i> i Vigelsbo	» 3 » » »	4 »
» <i>Onsjö</i>	» 4 » » »	6 »
» <i>Johansson</i> i Mysinge	» 4 » » »	4 »
» <i>Hagberg</i> i Malmö	» 4 » » »	4 »
» <i>Fast</i>	» 2 » » »	4 »
» <i>Pettersson</i> i Rosta	» 2 » » »	4 »
» <i>Hedlund</i> i Häste	» 10 » » »	6 »
» <i>Dahlbäck</i>	» 4 » » »	4 »
» <i>Hansson</i> i Rubbestad	» 2 » » »	5 »
» <i>Ekdahl</i>	» 4 » » »	4 »
fru <i>Nordgren</i>	» 8 » » »	6 »
herr <i>Johanson</i> i Huskvarna	» 3 » » »	4 »
» <i>Magnusson</i> i Tumhult	» 4 » » »	7 »
» <i>Hedlund</i> i Östersund	» 6 » » »	7 »
» <i>Danielsson</i>	» 5 » » »	7 » och

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.38 e. m.

In fidem
Sune Norrman.